

СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Базовий компонент дошкільної освіти в новій редакції скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного, безболісного входження до соціуму, природного й предметного довкілля шляхом освоєння основних видів життєдіяльності, а також у напрямку забезпечення наступності та безперервності між дошкільною та початковою ланками, інтеграції родинного й суспільного виховання [6, с. 15].

Логіка проведення наукової роботи, а також завдання, які обумовлені метою дослідження, вимагають здійснити емпіричне дослідження стану готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти. Це дозволить виявити та якісно і переконливо обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців дошкільного виховання до забезпечення наступності навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Наукові пошуки з проблеми розуміння готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти зумовлюють необхідність узагальнити й конкретизувати трактування поняття «готовність», що має багатогранний характер. М. Дяченко, В. Моляко, В. Сластьонін, З. Курлянд розглядають готовність, як цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, стосунки, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, знання, навички, уміння. Вона виникає внаслідок досвіду людини, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб. Поділяючи готовність на тимчасову (ситуативну) та тривалу, вони трактують тимчасову готовність як внутрішнє налаштування на певну поведінку, яке характеризується нестійкістю і піддається впливу багатьох факторів, що виникають із особливостями кожної конкретної ситуації діяльності, а тривалу – як завчасно набуті знання, вміння і навички, а також якості та мотиви діяльності, яка формується у результаті спеціально організованих впливів. На їхню думку, обидва види готовності нероздільно поєднані [4, с. 21; 8, с. 28; 9, с. 230; 10, с. 212].

С. Максименко та О. Пелех визначають готовність до того чи іншого виду педагогічної діяльності як «цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки» [7, с. 70]. Нам імпонує визначення готовності Н. Бібік як інтегрованого системного утворення, що «характеризує вибірково активність особистості» [1, с. 74]. Л. Буркова розглядає готовність як інтегровану характеристику фахівця, що не обмежується комплексом навичок і вмінь, котрі визначаються необхідними для діяльності якостями [2, с. 124].

Метою статті є встановлення стану готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти.

Виклад основного матеріалу. Навчання майбутніх вихователів дошкільного виховання у вищій школі передбачає формування у них професійної готовності для роботи в дошкільних навчальних закладах. Однак готовність до фахової діяльності передбачає не тільки сформованість у студентів необхідних знань, умінь і навичок, визначених навчальними планами і програмами підготовки майбутніх вихователів дошкільного виховання, що знайшло відображення в освітньо-кваліфікаційній характеристиці майбутнього фахівця цього профілю. Тому під готовністю майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти будемо розуміти компетентне виконання майбутніми вихователями дошкільного виховання

фаховоспрямованих дій для забезпечення наступності в системі освіти та досягнення поставлених цілей на основі фахових, психолого-педагогічних та методичних знань, умінь та навичок організації навчально-виховного процесу дітей дошкільного навчального закладу, сформованих мотивів та усвідомлення потреб у даній діяльності.

Розглянемо, на яких основних компонентах готовності акцентують науковці у своїх дослідженнях. За баченням Л. Сохань, І. Єрмакова, Г. Нессен виділено такі компоненти готовності: 1) мотиваційний (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку); 2) орієнтовний (знання й уявлення про особливості та умови діяльності, її вимоги до особистості); 3) операційний (володіння способами та прийомами діяльності, необхідними ключовими компетенціями); 4) вольовий (самоконтроль, самомотивація, вміння управляти діями); 5) оціночний (самооцінка власної підготовленості і відповідність процесу розв'язання завдань оптимальним зразкам) [5, с. 92]. К. Дурай-Новакова у структурі професійної готовності як цілісного явища (складне особистісне утворення, багатопланова і багаторівнева система якостей, властивостей і станів, які в своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту більш чи менш успішно здійснювати діяльність) розрізняє: мотиваційний компонент (професійно значущі потреби, інтереси та мотиви діяльності); орієнтаційно-пізнавально-оцінний (знання та уявлення про зміст професій і вимоги до професійних ролей, засоби розв'язання професійних завдань, самооцінка професійної підготовленості); емоційно-вольовий (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль, вміння керувати діями з яких складається виконання професійних обов'язків); операційно-дієвий (мотивація та актуалізація професійних знань, умінь та навичок, адаптація до вимог професійних ролей і умов діяльності); пасивно-поведінковий (налаштування на доброякісну роботу) [3, с. 6].

М. Дьяченко і Л. Кандилович до компонентів готовності віднесли такі: мотиваційний (позитивне відношення до професії, інтерес до неї та інші достатньо стійкі професійні мотиви); орієнтаційний (знання й уявлення про особливості та умови професійної діяльності, її вимог до особистості); операційно-дієвий (володіння способами і прийомами професійної діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення і т. ін.); вольовий (самоконтроль, вміння керувати діями, з котрих складається виконання трудових обов'язків); оцінювальний (самооцінка своєї професійної підготовленості і відповідності процесу вирішення професійних завдань оптимальним трудовим зразкам) [3, с. 8].

Проаналізувавши вище викладені підходи до компонентів готовності, в межах предмета нашого дослідження будемо розглядати структуру готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти, як сукупність трьох взаємопов'язаних структурних компонентів: мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного та рефлексивного, що характеризуються певними критеріями та показниками відображеними у таблиці 1.

Таблиця 1

Компоненти, критерії, показники готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-орієнтаційний	Фахова спрямованість майбутнього вихователя дошкільного виховання	Характер ставлення до забезпечення наступності.
		Усвідомлення значущості забезпечення наступності.
		Орієнтація на педагогічну діяльність, успіх у кар'єрі, розкриття своїх потенційних можливостей у роботі з дітьми дошкільного віку.
Змістовно-операційний	Здатність до забезпечення наступності у системі освіти	Рівень теоретичних знань в галузі наступності дошкільного навчального закладу та початкової школи.
		Сукупність умінь та навичок прогнозувати та здійснювати забезпечення наступності у системі освіти.

Рефлексивний	Розвиток рефлексивних умінь	Уміння оцінювати та самоудосконалювати свої дії в процесі забезпечення наступності дошкільного навчального закладу та початкової школи.
		Уміння здійснювати самоаналіз та корекцію власної професійної діяльності.

З метою встановлення готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти на констатувальному етапі експериментального дослідження було проведене опитування 92 студентів **Хмельницького національного університету**, які навчаються на спеціальності 6.01.01.01 «Дошкільна освіта».

Вищеназвані критеріальні показники не вичерпують усіх якісних характеристик досліджуваної готовності, проте, на наш погляд, відображають найбільш вагомий складовий. Окрім того, визначивши критерії та показники професійної готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти, виникає необхідність розробити рівні готовності педагогів. Готовність – це категорія відносна і в різних педагогічних системах може мати різну кількість рівнів сформованості. У межах нашого дослідження розглядаємо чотири рівні готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти: низький, задовільний, достатній, високий.

Для визначення сформованості мотиваційно-орієнтаційного компонента готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти використовувалася анкета.

Для визначення рівнів сформованості змістовно-операційного компонента готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти використано письмове опитування студентів-випускників спеціальності 6.01.01.01 «Дошкільна освіта», у якому потрібно було продовжити речення.

Наступність навчання це...

Особливості розвитку дітей дошкільного віку полягають у ...

Особливості навчально-виховного процесу дітей дошкільного віку полягають у ...

Особливості навчально-виховного процесу дітей початкової школи полягають у ...

Базовий компонент дошкільної освіти складається із таких освітніх ліній ... Вкажіть, які основні компетентності формуються у кожній з них.

Державний стандарт початкової загальної освіти складається із таких освітніх галузей ... Вкажіть, які основні компетентності формуються у кожній з них.

Організацію освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах можна проводити на основі таких програм ... Вкажіть основні відмінності між ними.

Наступність навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі це...

Наступність навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі забезпечується на основі ...

Оцінка кожної відповіді проводилась балами в межах від 1 до 5. За результатами анкетування студентів були визначені середні показники (сума набраних балів ділилася на 9, що відповідає кількості запитань), що сприяло встановленню цифрового еквіваленту рівня готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти.

Отримані дані відповідали таким рівням: високий рівень – у межах 4-5 балів; достатній рівень – 3-4 бали; задовільний рівень – 2-3 бали; низький рівень – 1-2 бали. Результати якого відображено в таблиці 1.

Щоб оцінити рівні сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти на основі умінь оцінювати та самоудосконалювати свої дії в процесі забезпечення наступності навчання та здійснювати самоаналіз, корекцію власної професійної діяльності були зроблені копії відповідей письмового опитування студентів та роздано їм для здійснення власної самооцінки роботи та написання власного бачення, які аспекти

професійної підготовки їм варто самовдосконалити. Згодом після зіставлення результатів оцінювання (викладачем – студента; студентом – самого себе) та вивчення написаних заключень щодо діагностики здійснено обробку результатів на основі таких критеріїв.

Низький рівень властивий майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів, в яких був чітко виражений спонтанний контроль (за допомогою інтуїції); неволодіння навичками проведення діагностики; слабо виражена усвідомленість труднощів; слабо розвинені навички самооцінки.

Задовільний рівень – студент лише проявляє елементи усвідомленого добору, порівняння, зіставлення необхідних фактів, явищ, проте усвідомлює результати власної професійної діяльності.

Достатній рівень – рефлексія студентів є достатньою, це проявляється через комбінування раніше використовуваних методів і перебудування причин їхнього виникнення; уміння визначати проблему і причини їхнього виникнення; передбачення можливих наслідків прийнятих рішень.

Високий рівень притаманний майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів, у яких було повне і якісне оволодіння встановленням асоціацій з раніше вивченими і знайомими фактами, явищами, а також з новими якими предметом в цілісності їхніх зв'язків і характеристик; виявлення проблем і визначення їхньої пріоритетності, а також причини виникнення встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Одержані результати відображено в таблиці 2.

**Сформованість компонентів готовності майбутніх вихователів
дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти**

Компоненти	Рівні сформованості (92 студ.)							
	Високий		Достатній		Задовільний		Низький	
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%
мотиваційно-орієнтаційний	5	5,43	32	34,79	43	46,74	12	13,04
змістовно-операційний	0	0	39	42,39	48	52,18	5	5,43
рефлексивний	11	11,96	30	32,6	36	39,13	15	16,31
Середній показник	8	5,8	34	36,59	42	46,01	11	11,59

Аналіз одержаних результатів дозволяє стверджувати про недостатній рівень готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти, оскільки, за середніми показниками тільки 5,8 % студентів володіють високим рівнем готовності в той час, як низьким – 11,59 %, практично у 2 рази більше. Достатній рівень властивий 36,59 % студентів, що на 9,42 % менше ніж задовільним. Вимагають покращення і покомпонентні показники, так немає студентів які б володіли високим рівнем готовності змістовно-операційного компонента, який оцінювався за критеріями – рівень теоретичних знань у галузі наступності дошкільного навчального закладу та початкової школи та сукупність умінь і навичок прогнозувати та здійснювати забезпечення наступності у системі освіти. А це спонукає удосконалити підходи до підготовки майбутніх вихователів з фахових дисциплін.

Більше ніж у половини студентів (52,18 %) готовність змістовно-операційного компонента до забезпечення наступності навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі сформована на задовільному рівні. Проблеми є і з уміньми оцінювати та самоудосконалювати свої дії в процесі забезпечення наступності дошкільного навчального закладу та початкової школи, здійсненням самоаналізу та корекції власної професійної діяльності, що підтверджено у показниках рефлексивного компонента (високий рівень у 11,96 %, достатній – 32,6 %, задовільний властивий 39,13 % та низький у 16,31 % студентів).

Так як мотивація є невід’ємною складовою будь-якої діяльності і виступає сукупністю зовнішніх і внутрішніх умов активності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти та визначає їхню спрямованість, то мотиваційно-орієнтаційний компонент відіграє важливу роль. Проте дані таблиці 1.4 вказують на недостатній рівень сформованості даного компонента, так високий рівень властивий тільки для 5,43 % студентів, 34,79 % та 46,74 % володіють відповідно достатнім та задовільними рівнями, а 13,04 % майбутніх вихователів дошкільного виховання мають сформований мотиваційно-орієнтаційний компонент на низькому рівні.

Висновки. Таким чином, одержані результати досягнень студентів у галузі готовності до забезпечення наступності навчання в дошкільних навчальних закладах та початковій школі майбутніми фахівцями дошкільного виховання, які були визначені під час проведення констатувального етапу експериментального дослідження відображають необхідність покращення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного виховання, що потребує удосконалення навчально-виховного процесу. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розв’язанні даної проблеми.

Література:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1998. – 380 л.
2. Буркова Л. В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах : монографія / Л. В. Буркова. – К. : Інформ. системи, 2010. – 278 с.

3. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра пед. наук : спец. 03.00.01 / К. М. Дурай-Новаковская. – М. : 1983. – 32 с.
4. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн.: Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
5. Життєва компетентність особистості : науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. І. Єрмакова, Г. М. Нессен. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
6. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2012/2013 навчальному році»: Лист МОНмолодьспорту України від 21.05.2012 № 604. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – 16 червня. – С.11-18.
7. Максименко С.Д. Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / С.Д. Максименко, О.М. Пелех // Рідна школа. – 1994. - № 3-4. – С. 68-72.
8. Моляко В.О. Дослідження психологічної готовності учнів до праці. // Психологія: Республ. научно-метод. сб. УССР психології. - К., Рад. пік,- 1985. Вип.24. С.26-33.
9. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / за ред. З.Н. Курлянд. – К., 2007. – с. 226-232.
10. Педагогіка: учеб. пособ. для студ. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. –4-е изд. – М.: Школьная пресса, 2002. – 512 с.

У статті визначено стан готовності майбутніх вихователів дошкільного виховання до забезпечення наступності в системі освіти.

Ключові слова: *готовність, компоненти готовності.*

В статье определено состояние готовности будущих воспитателей дошкольного воспитания к обеспечению преемственности в системе образования.

Ключевые слова: *готовность, компоненты готовности.*

The article outlines the state of readiness of future educators preschool to ensure continuity in the education system.

Keywords: *willingness, readiness components.*